समलिङ्गी/तेस्रो लिङ्गी बारे

बारम्बार सोधिने प्रश्नहरू ?

नील हिरा समाज

समलिङ्गी/तेस्रो लिङ्गी बारे बारम्बार सोधिने प्रश्नहरू

प्रथम संस्करण : २०६७ कार्तिक

सर्वाधिकार : **नील हिरा समाज**
शिवभक्तिमार्ग ३४४, खुर्सानीटार
लाजिम्पाट, काठमाडौ
फोन नं ४४४३३५०, ४०००१४७
website: http://www.bds.org.np
email: bluediamondsociety@yahoo.com

(साझेदारीमा) **मानवअधिकार, लोकतन्त्र तथा समावेशीकरण कोष** (आरडीआईएफ) **– बेलायती, स्वीस, अष्ट्रेलियन र डेनिस सहायता नियोगहरुको संयुक्त पहलको आर्थिक सहयोगमा प्रकाशन गरिएको ।**

स्रोत सामग्री : यस प्रकाशनमा उल्लेखित बारम्बार सोधिने प्रश्नहरूको केहि अंश **एरिक मार्कस**द्वारा लिखित "**इज इट् अ च्वाइस्**" किताबबाट भावानुवाद गरिएको हो **– सुनील बाबु पन्त**

मुद्रण : प्रिन्ट प्वाइन्ट पब्लिसिङ्ग ... 3P
त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं
४२४९६७४/५

समलिङ्गी या तेस्रोलिङ्गी हुनुः के यो रोजाई हो ?

समलिङ्गी / तेश्रो लिङ्गी वारे बारम्बार सोधिने प्रश्नहरू

१. जैविक लिङ्ग (Sex) के हो ?

जैविक लिङ्ग व्यक्तिको यौन अङ्ग अनुसार छुट्टिन्छ : पुरूष लिङ्ग (Male), स्त्री लिङ्ग (Female) र अन्तरलिङ्ग (Intersexed) ।

२. सामाजिक लिङ्ग (Gender) के हो ?

कुनै पनि व्यक्तिको "महिला (Woman)", "पुरूष (Man)" वा "तेश्रोलिङ्गी (Third gender)" हुने लैङ्गिक अनुभुति हो । महिला, पुरूष र तेश्रोलिङ्गी व्यक्तिको हाउभाउ, व्यक्तित्व तथा लैङ्गिक प्रस्तुती (Gender expression) पनि सामाजिक लिङ्ग अनुसार फरक हुन्छ ।

३. तेश्रोलिङ्गी (Third gender) के हो ?

(जन्मदा वालक वा वालिका जे सुकै भए पनि) यस्तो व्यक्ति (हुर्कदा) जसको लैङ्गिक पहिचान (Gender Identity), लैङ्गिक प्रस्तुती (Gender Expression), व्यक्तित्व आदि समाजमा परम्परागतरूपमा महिला र पुरुष अपेक्षा गरिएको भन्दा फरक हुन्छ । नेपालमा विभिन्न भेगमा विभिन्न भाषामा तेस्रो लिङ्गीलाई यसो भनिन्छः-

मेटी : पुर्वी नेपाल तिरबाट आएको शब्द, यस्ता व्यक्तिहरू (जन्मदा बालक तर हुर्कंदा आफुलाई स्त्री स्वभावको पाउने) लाई इङ्गित गर्दछ जो आफुलाई महिला वा पुरूष दुबै ठान्दैनन् ।

सिङ्गारु : तेश्रोलिङ्गी व्यक्तिलाई पश्चिम पहाडतिर सिङ्गारू भनिन्छ ।

मारुनी : त्यस्तै केटीको भेषमा नाच्ने पुरूष वा तेश्रोलिङ्गी व्यक्तिलाई मारूनी भनिन्छ ।

मौगिया वा कोथी : तेश्रोलिङ्गी व्यक्तिलाई तराईतिर मौगिया वा कोथी भनिन्छ ।

फुलुमुलु : तेश्रोलिङ्गी व्यक्तिलाई हिमाली भेगमा फुलुफुलु भनिन्छ, आदि ।

४. हिजडा को हुन् ?

हिजडा समुदाय नेपालको तराई र भारतमा करिब ४००० बर्ष भन्दा बढी पहिले देखि रहदै आएका छन् । हिजडाहरू तेश्रोलिङ्गी (जसलाई "पिङ्गला" भनिने शिव-शक्ति रूप, शिवको अर्ध पुरूष तथा अर्ध महिलाको रूप, सम्भिन्छन्) भएको कारण आफुलाई पवित्र वा अलौकिक ठान्दछन् । हिजडा हुन चाहने व्यक्ति (जो जन्मदा पुरूषलिङ्ग भएर जन्मेको हुन्छ) ले हिजडा समदायमा आफुलाई सामेल गर्नु पर्छ तथा विभिन्न नियम तथा अनुशासन (जस्तै महिलाको भेषमा उठबस गर्नु पर्ने, उठेर पिसाव गर्न नहुने आदि) पालना आदि गर्नु पर्ने हुन्छ । जसले यो समुदायको यी नियम तथा अनुशासनहरू सख्त रूपले पालन गर्न सक्छ ती व्यक्तिहरूले मात्र "निर्वाण" (लिङ्ग काटी पूणरूपमा हिजडा हुने प्रकृया) लिन पाउँछन् ।

५. अन्तरलिङ्गी (Intersexed) के हो ?

यस्ता व्यक्ति जो जन्मदा नै यौन अंङ्गको हिसावले सामाजिक अपेक्षा अनुरूप वालक (Male) वा वालिका (female) छुट्टिदैनन् । ऐतिहासिक तवरले, चिकित्सक समुदायले यसलाई हेर्माफ्रोडाइट्स (Hermaphrodites) भन्ने विल्ला लगाई बच्चाको यौनअङ्ग सच्याउने शल्यक्रिया (sex reassignment surgery) गरिदिने चलन कयौं देशमा छ । तर समकालिन दृष्टिकोण यस्तो जवरजस्ती बच्चाको यौनअङ्ग सच्याउने शल्यक्रिया अभ्यास (arbitrary practice of gender reassignment surgery) लाई बलजफ्ती लैङ्गिक पहिचान बनाईदिने र यौनअङ्ग बिगारी दिने भनी चुनौती दिने गरको छ । किनभने बच्चाको लैङ्गिक पहिचान (Gender Identity) पछि कस्तो हुन्छ भनेर बच्चामा नै एकिन गर्न सकिन्न ।

६. यौनिक झुकाव (Sexual Orientation) के हो ?

यसले कुनै पनि व्यक्तिको शारीरिक तथा भावनात्मक आकर्षणको दिशा बोध गर्दछ, र त्यो आकर्षण विपरित लिङ्ग भएको व्यक्तिप्रति वा समानलिङ्ग भएको व्यक्तिप्रति वा सबै लिङ्ग प्रति हुन सक्दछ ।

विपरित लिङ्गी (Heterosexual)
यस्तो व्यक्ति जो शारीरिक तथा भावनात्मक रूपले आफु भन्दा विपरित लिङ्ग भएको व्यक्ति प्रति आकर्षित हुन्छ ।

समलिङ्गी (Homosexual)
यस्तो व्यक्ति जो शारीरिक तथा भावनात्मक रूपले आफुजस्तै समानलिङ्ग भएको व्याक्तिप्रति आकर्षित हुन्छ । समलिङ्गी व्यक्तिलाई अँग्रेजी भाषामा "होमोसेक्सुअल" भनिएता पनि "गे" शब्द बढि प्रयोग गरिन्छ भने महिला समलिङ्गीलाई "लेस्वियन" भन्ने चलन छ ।

दुई लिङ्गी (Bisexual)
यस्तो व्यक्ति जो शारीरिक तथा भावनात्मक रूपले महिला पुरूष दुबै सित आकर्षित हुन्छ ।

७. कोही कसरी समलिङ्गी बन्छ ?

कोही पनि आफ्नो इच्छाले वा अरूको इच्छाले समलिङ्गी बन्दैनन्, जसरी कोही आफ्नो इच्छाले वा अरूको इच्छाले विपरितलिङ्गी बन्दैनन् । यो जन्मजात लिएर आउने कुरा हो । हामी सबैका आ-आफ्नै यौनिक आकर्षण छन् । हामी मध्ये धेरैका यौनिक आकर्षणका अनुभुति विपरितलङ्गी प्रति (महिला पुरूष प्रति र पुरूष महिला प्रति) हुन्छ । हामी मध्ये केहीका यौनिक आकर्षणका अनुभुति समानलिङ्ग प्रति (महिला महिला प्रति र पुरूष पुरूष प्रति) हुन्छ ।

यौनिक आकर्षणका अनुभुति के के कारणले हामीमा आउछ, चाहे त्यो विपरितलिङ्गीको होस् वा समलिङ्गीको, कसैलाई थाहा नभए पनि यी अनुभुतिहरू नैसर्गिक हुन् जस्ले हामीलाई खुसी वा भ्रमित दुवै गराउन सक्छन् । जब हाम्रो उमेर १३, १४ बर्ष माथि चढ्न थाल्छ यी यौनिक आकर्षणका अनुभुतिहरू अरू बलिया हुन पुग्दछन् र हामी भावनात्मक तथा शारिरीक रूपमै अर्को व्यक्ति प्रति आकर्षित हुन थाल्दछौं ।

८. कोही कसरी तेश्रोलिङ्गी बन्छ ?

कोही पनि आफ्नो इच्छाले वा अरूको इच्छाले तेस्रोलिङ्गी बन्दैनन्, जसरी कोही आफ्नो इच्छाले वा अरूको इच्छाले पुरूष वा महिला बन्दैन । यो जन्मजात लिएर आउने कुरा हो । हामी सबैका आ-आफ्नै लैङ्गिक पहिचान छन् । हामी मध्ये धेरैका लैङ्गिक पहिचान महिला वा पुरूष हुने गर्दछ भने हामी मध्ये केहीका लैङ्गिक पहिचान महिला वा पुरूष भन्दा अलग तेस्रोलिङ्गीको हुन्छ ।

९. यौनिक आकर्षणका अनुभूति वास्तवमा के हुन् त ?

जब हामी १३/१४ बर्षबाट माथि हुर्कन थाल्दछौ र हामीमा "खास" शारीरिक परिवर्तन देखिन थाल्दछ, हामीमा आकर्षणको दरो अनुभुतिहरू पनि सुरू हुन थाल्दछन्, जो हामीमा हाम्रा आफन्त वा साथी-भाइ प्रति हुने मायाका अनुभुतिहरू भन्दा फरक र सशक्त हुने गर्दछन् । यिनै सशक्त यौनिक आकर्षणका अनुभूतिहरूले हामीमा शारीरिक सम्बन्ध राख्ने इच्छा पनि जगाउँदछ । कसैमा यी अनुभूतिहरू ११/१२ बर्ष मै र कसैमा १८ बर्ष वा केहि ढिला गरी देखिने गर्दछ । यी कौतुहलता र चाहनाहरू शब्दमा विश्लेषण गर्न गाऱ्हो छ, तर आफूलाई थाहा हुन्छ जब हामी यी अनुभुतिहरूका आफै अनुभव गर्दछौं ।

१०. के समलिङ्गी हुनु रोजाई हो ?

होईन, समलिङ्गी हुनु कुनै रोजाई होइन । मानिसहरूले आफ्ना यौनिक आकर्षणका अनुभुतिहरू यस्तै खालको हुनु पर्छ भनेर रोजेको हुँदैनन् । यो सबैका लागि सत्य हो । कपालको रंग, आँखाको रंग, हाम्रो उचाई, वा छालाको रंग जस्तै हामी हाम्रो यौनिक आकर्षण पनि आफूले वा अरू कसैले चाहे जस्तो रोज्न सक्दैनौ ।

११. के हामी (समलिङ्गी वा विपरितलिङ्गी) यौनिक आकर्षणका अनुभुतिहरु परिवर्तन गर्न सक्छौ ?

सक्दैनौं, यौनिक आकर्षणको विषयमा जतिसुकै प्रार्थना, परामर्श, आशा, औषधिमूलो गरे पनि त्यो परिवर्तन हुँदैन । यौनिक आकर्षण मानिसका अन्य गुणभन्दा फरक, न त परिवर्तन हुन्छ न त साट्न (विपरित भए समलिङ्गी हुने वा समलिङ्गी भए विपरितलिङ्गी हुने) नै सकिन्छ । हामी आफ्ना यी अनुभुतिहरूलाई अनदेखा गर्ने कोशिस गर्न सक्छौ, हामीमा त्यस्ता अनुभूतिहरू छैनन् भनेर (आफैलाई समेत) ढाट्न सक्छौ तर हामीले जे भने पनि, आँखाको रंग परिवर्तन गर्न नसके जस्तै हामीआफ्ना यौनिक आकर्षणका अनुभूतिहरू परिवर्तन गर्न सक्दैनौ न त मेटाउन नै सक्छौ ।

धेरै मानिसहरू खास गरी हाम्रो जस्तो समाजमा जहाँ विपरितलिङ्ग (पुरूष महिला बीच हुने) विवाह अनिवार्य जस्तै मानिन्छ, परिवारको दवाव वा समाजको डर वा अन्य वाध्यताले समलिङ्गी महिला होस वा समलिङ्गी पुरूष होस, विपरितलिङ्गी विवाह गर्दछन् । त्यसले गर्दा उनीहरूको यौन व्यवहारमा फरक त आउला तर पनि उनिहरूमा यौनिक आकर्षणको अनुभूतिहरू भने कहिल्यै परिवर्तन हुँदैन र जीवन रहेसम्म त्यहि रहिरहन्छ, हराउँदैन ।

१२. आफु समलिङ्गी हो वा होइन थाहा पाउन के शारीरिक सम्बन्ध राख्नै पर्छ ?

पर्दैन, धेरै व्यक्तिहरूलाई, चाहे विपरितलिङ्गी हुन् वा समलिङ्गी, अरूसंग शारीरिक सम्बन्ध हुनु भन्दा धेरै पहिले आफ्नो यौनिक आकर्षणको बारेमा यकिन भइसकेको हुन्छ । हाम्रो भित्री अनुभूतिले नै हामीलाई यो कुरा स्पष्ट भइसकेको हुन्छ । तर कहिले काही केहि व्यक्तिहरूमा भने आफ्ना यी अनुभुतिहरूलाई बुझ्न र यकिन गरी चिन्न शारीरिक वा भावनात्मक अनुभव पछि मात्र सम्भव हुने गर्दछ ।

१३. किन हामी समलिङ्गी होइनौं भनेर छद्म भेद नबनाउने ?

धेरै समलिङ्गीहरू आफ्नो सही यौनिक पहिचान लुकाएर समाजमा आफू विपरितलिङ्गी भए जस्तो देखाउँ छन् । तर यो सजिलो भने पटक्कै छैन । वास्तवमा यो त्यतिनै गाह्रो छ जति एउटा विपरितलिङ्गीलाई आफ्नो सहि यौनिक पहिचान लुकाएर समाजमा आफू समलिङ्गी भए जस्तो देखाउँदा हुन्छ ।

उदाहरणको लागि, केहि समयका लागि एउटा संसारको कल्पना गरौं जहाँ बहुसंख्यक समलिङ्गी बस्दछन् । यस्तो संसारमा समलिङ्गीलाई त सजिलै हुने भयो आफ्नो पहिचान खुलाएर बाँच्न तर यदि तपाई यस्तो संसारमा अल्पसंख्यक तथा बर्जित विपरितलिङ्गी मध्ये एक पर्नु भयो, तपाईलाई आफ्नो यौनिक पहिचान कसैले थाहा पाउला भन्ने ठूलो डर हुन्छ र तपाई कुनै (महिला भए) पुरूष प्रति वा (पुरूष भए) महिला प्रति आकर्षण हुने कुरा कसैसंग गर्न पनि सक्नु हुन्न । तपाईलाई समलिङ्गी विवाह गर्न पारिवारिक वा सामाजिक दवाब पर्छ र तपाई माथि समलिङ्गी शारीरिक सम्बन्ध राख्नु पर्ने ठूलो अपेक्षा राखिन्छ । कति गाह्रो होला तपाईलाई आफू नभएको व्यक्तित्व बाँच्नु पर्दा ? आज पनि हाम्रो समाजमा अधिकांश समलिङ्गी तथा तेस्रोलिङ्गी आफू नभएको व्यक्तित्व बोकेर जिन्दगी बाँचिरहेका छन् (वा मरिरहेका छन्) ।

१४. यदि कोही यौन दुरव्यवहारको शिकार भएर ऊ समलिङ्गी बन्ने हो ?

होइन, केहि मानिसमा यस्तो भ्रम हुन सक्छः कि यदि कोही यौन दुरव्यवहारको शिकार भएमा ऊ समलिङ्गी बन्छ भनेर । उनीहरू गलत हुन् । यौन दुरव्यवहारको शिकार भएका व्यक्ति रिसाउने वा दुखी हुने वा विचलित हुन सक्छन् तर उनीहरूको यौनिक आकर्षणका अनुभुतिहरू यस्ता यौन दुरव्यवहारले परिवर्तन हुँदैनन् । दुरभाग्यवस नेपालमा पनि धेरै युवाहरू खास गरि महिलाहरूले यौन दुरव्यवहारको अनुभव बोकेका छन् र ती मध्ये धेरैले आफूलाई विपरितलिङ्गी नै पाउँछन् किनकि उनीहरू पहिला देखिनै विपरितलिङ्गी नै हुन् ।

१५. के समलिङ्गी हुनु कुनै रोग हो ?

होइन, समलैङ्गिकता कुनै रोग वा विमारी होइन । तर त्रास लाग्दो कुरा के थियो भने धेरै मानसिक स्वास्थ्यका डक्टरहरू पहिला समलिङ्गी आकर्षणको अनुभुति हुनुलाई मानसिक रोग

भन्दथे । सन् १९७० मा American Psychological Association / the American Psychiatric Association ले आफूहरूले ठूलो भुल गरेको स्वीकार गर्दै समलैङ्गिकतालाई कुनै रोग नभएको पुष्टि गरे साथै मानसिक रोगको तालिकाबाट पनि यसलाई हटाए । सन् १९९२ मा विश्व स्वास्थ्य संगठनले पनि समलैङ्गिकता कुनै रोग नभएको पुष्टि गरिसकेको छ ।

१६. के समलैङ्गिकता असामान्य हो ?

बहुसंख्यक मानिस दाहिने हात चलाउने (right handed) भएतापनि अहिले हामी देब्रे हात चलाउने (left handed) मानिसलाई असामान्य ठान्दैनौं । उनीहरू, सामान्यतवरले, बहुसंख्यक हात चलाउने (right handed) भन्दा फरक हुन् । जसरी अझै पनि समलिङ्गीहरूलाई असामान्य ठनिन्छ, पहिले देब्रे हात चलाउने (left handed) मानिसलाई पनि असामान्य ठान्ने गरिन्थ्यो ।

यदि अप्राकृतिकलाई असामान्य भन्न खोजिएको हो भने पनि समलैङ्गिकता परिभाषाले नै प्राकृतिक हो किनकि यो प्रकृतिमानै हुने गर्दछ र मानिस वीचमा मात्र होइन वैज्ञानिकहरूको अध्ययनले हिमाली भेडा, सामुद्रिक घोडा देखि गुरिल्ला, चिम्पाञ्जी जस्ता बाँदर सम्म ४५० भन्दा बढि अनेकौं प्राणीहरूमा समलैङ्गिक व्यवहार पाइएको कुरा पुष्टि गरिसकेका छन् ।

साथै, समलिङ्गी मानिसहरू, जो आफ्नो यौनिकतालाई सहज स्वीकारिसकेका छन्, भन्न सक्छन् कि उनीहरू वीचको समलिङ्गी शारीरिक तथा भावनात्मक सम्बन्ध कति सहज र प्राकृतिक छ उनीहरूका लागि, जति विपरितलिङ्गीका लागि उनीहरू वीचको विपरितलिङ्गी शारीरिक तथा भावनात्मक सम्बन्ध सहज र प्राकृतिक छ ।

१७. समलिङ्गी र तेस्रोलिङ्गीको जनसंख्या कति छ ?

धेरै समलिङ्गीहरू हाम्रो समाजमा आफ्नो पहिचान लुकाएर विपरित लिङ्गी पहिचान धारण गरेर बाँच्न बाध्य छन् । त्यसकारण समलिङ्गीको संख्या यकिन गर्न गाह्रो छ, तर विश्वका विभिन्न अध्ययनहरूले देखाए अनुसार जनसंख्याको करिब ८-१०% समलिङ्गी तथा करिब १% तेस्रोलिङ्गी जनसंख्या रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ ।

१८. के तेस्रोलिङ्गी व्यक्तिहरु समलिङ्गी हुन् ?

अन्य महिला पुरूष जस्तै, तेस्रोलिङ्ग व्यक्तिहरूको यौनिक आकर्षण पनि विपरितलिङ्गी वा समलिङ्गी हुन सक्छन् । कुनै व्यक्तिले आफू महिला वा पुरूष वा तेस्रोलिङ्गी पहिचानको अनुभुत गर्नु उसको यौनिक आकर्षणसंग असम्बन्धित कुरो हो ।

१९. कसैले छक्का, हिजडा, नपुंसक भनी गाली वेइजति गर्दा समलिङ्गी तथा तेस्रो लिङ्गीलाई कस्तो लाग्छ ?

छक्का, हिजडा, नपुंसक जस्ता गाली सुन्दा चित्त गहिरो दुख्छ, अझ खास गरी साथी भाइ र आफन्तको मुखबाट सुन्दा । तर यसले समलिङ्गी तथा तेस्रोलिङ्गीलाई रिस उठाउन पनि सक्छ । यदि त्यस्ता गाली सम्बन्धित व्यक्ति प्रति लक्षित गरिएको भए त्यो व्यक्तिले डर- त्रासको अनुभूति पनि गर्न सक्छ ।

२०. समलिङ्गी प्रति घृणा वा डर (Homophobia) के हो ?

पूर्वाग्रह, विभेद वा नकरात्मक धारणाले ग्रसित भएर हुने उपज समलिङ्गी प्रतिको घृणा वा डर हो । यसले समलिङ्गीहरूलाई अदृश्य हुन वा लुक्न बाध्य तुल्याउँदछ, विभेदको शिकार बनाउँछ, तिरष्कृत गराउँछ वा अन्यायको शिकार पनि बनाउँछ ।

२१. विपरितलिङ्गवाद (Hetrerosexism) के हो ?

सबै व्यक्ति विपरितलिङ्गी नै हुन्छन् भन्ने मान्यता राखी यो नै उत्तम तथा माथिल्लो हो भन्नु विपरित लिङ्गवाद हो । विपरितलिङ्गवाद प्रायः सुक्ष्म रूपमा प्रस्तुत हुने गर्दछ, जस्तै समलिङ्गी तथा तेस्रो लिङ्गी व्यक्तिको पहिचान, व्यवहार, सम्बन्ध तथा समुदायको इन्कारी, अनावश्यक आलोचना गर्नु वा लाञ्छना लगाउनु ।

समलिङ्गी तथा तेश्रो लिङ्गी : हुर्कदै जाँदाको व्यक्तिगत आभास

सबै भन्दा पहिला तपाईले आफ्नो समलिङ्गी भावना बारे कहिले थाहा पाउनु भयो ?

आफ्नो समलिङ्गी भावना थाहा पाउनेमा पुरुषहरू र महिलाहरू वीच कुनै केही भिन्नता छैन । अरू मानिसहरूले आफ्नो आर्कषणबारे थाहा पाए सरह समान लिङ्गी प्रति आकर्षण हुनेहरूले पनि लगभग जीवनको त्यही कालमा थाहा पाउँछन् । चाहे त्यो तीक्ष्ण मस्तिष्कले गर्दा सानैमा थाहा पाउने होस् या तन्नेरीमा वा पछि । तर यहाँ भिन्नता पक्कै छ । विपरित लिङ्गी मानिसहरूमा सानै उमेर देखि उनीहरूमा हुनुपर्ने आकर्षणको भावनालाई बलियो बनाउन परिवार, समाज, धर्म र सभ्यताको हात रहेको हुन्छ । उदाहरणको लागि तपाईको आफ्नो नजिकको नातेदारले बच्चाहरूलाई छोरा भए त्यो केटीसित विवाह गरिदिने, अथवा छोरी भए त्यो केटासित विवाह गरिदिने, भनेको सुन्नु भएको छ होला जतिसुकै ख्याल ठट्टा गर्दै यो प्रश्न सोधिए पनि, यो प्रश्नले केटाको केटीसित विवाह र केटीको केटासित विवाह हुनु पर्छ भन्ने कुरालाई बढि जोड दिईरहेको छ ।

हुर्कदै गरेका समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गी बच्चाहरूको लागि अनुभव एकदमै फरक हुन्छ । आफ्नो आर्कषणको भावना वा पहिचानबारे पूर्ण रूपमा ज्ञान हुनु अगावै समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गी बच्चाहरूलाई थाहा हुन्छ कि उनीहरूले जे अनुभव गरिहेका छन्, त्यो कुरा विल्कुलै फरक छ । भक्तिको अनुभवमाः यो घाउबाट बाहिर निस्कन गाऱ्हो थियो किन कि मलाई थाहा थियो कि एक सुन्दर बालक एक बालिकाको शरीर भित्र समाएको छ । म राम्रो र सुधो मानिस थिए, तर म एक तेश्रो लिङ्गी - जन्मदा छोरी तर हुर्कदा पुरुष प्रकृतिको थिए । म मा यौन भावना ११–१२ वर्षको उमेर देखि जाग्रित भएको हो । तर म केटा प्रति कहिले आर्कषित भइन । जुन बेलामा मेरा अरू केटी साथिहरू केटाको पछि लाग्थे र विवाह गर्ने गर्दथे, म चाहि सधै सधै सधै केटीसँगै विवाह गर्न चाहन्थे । जव म १३ वर्षको थिए , मैले पुरूषसगँ विवाह नगर्ने भन्ने कुरा बुवा आमालाई भनेको मलाई अझै याद आउछ । १४ वर्ष पुगेपछि मैले उनीहरूलाई कारण सहित एउटा केटीसँग प्रेम भएको बताए । तर यो अनुभूति एउटा क्षणिक हो । समय साथ सबै ठिक हुन्छ भनेर मेरा बाबुले सम्झाउन खोज्नुभयो ।

मलाई समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गी भन्ने थाहा नै थिएन । सात कक्षामा स्कूलमा मुनामदन नाटक प्रस्तुत गर्दा मैले मदनको भूमिका खेल्न पाएको थिएँ, त्यो पनि मलाई एकदमै मन पर्ने एक महिलासँग जो मुनाको भूमिकामा थिइन् । नाटकको अभ्यासको क्रममा माया प्रीतिको अभ्यास गर्दै थियौं । ती महिलाले मायालु भावनाले बोल्दा प्रेमका हजारौ वाण मलाई लाग्दथ्यो, "सायद प्रेम यस्तै हुदो हो"

अरू केटा वा केटी भन्दा आफूमा भिन्नै छुट्टै आर्कषणको भावना, बाबु आमाले यो क्षणिक आर्कषण हुर्कदै जादा हराउने भन्ने कुरा गर्दा, साथिहरूले स्कूलमा हिजडा, छक्का जस्ता शब्द प्रयोग गर्दा र फिल्ममा समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गी मानिसहरूलाई हाँस्यास्पद पात्र बनाउँदा समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गी

मानिसहरूमा नकरात्मक सन्देश प्रवाह गर्छ । जसले गर्दा धेरै समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गी १८–२० वा कत्तिले त २५–३० वर्षसम्म आफ्नो यौनिक झुकाव लुकाउने, विपरितलिङ्गी भएको बहाना गर्ने गर्दछन् । केहि समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गीले त वर्षौ सम्म आफ्नो यौनिक झुकाव वा लैंङ्गिक पहिचान लुकाउने गर्दछन् त केहि विपरितलिङ्गी कै बहाना गरी विवाह गर्ने, छोरा छोरी तथा नाति नातिनी हुन्जेल सम्म पनि वास्तविकता पनि लुकाईरहन बाध्य हुन्छन् ।

धेरै समलिङ्गी मानिसहरूलाई आफ्नो यौनिक झुकाव समान लिंगप्रति भएको थाहा त हुन्छ तर यसलाई आफुजस्ता व्यक्तिलाई समलिंङ्गी भन्छन् भन्ने थाहा हुंदैन, खासगरी गाउँतिर किनकि यसको बारेमा कुरै गरिन्न । त्यस्तै धेरै तेश्रोलिङ्गीलाई पनि आफु महिला वा पुरूष भन्दा अलग त बच्चा देखिनै लाग्छ तर आफ्नो लैङ्गिक पहिचान के हो र आफुजस्ता व्यक्तिलाई तेश्रोलिङ्गी भन्छन् भन्ने पनि पछिसम्म थाहा हुंदैन ।

यस्तै अनुभव मुनाको (जन्मेको छोरी तर हुर्केको पुरूष प्रकृतिको पनि थियोस म तरूनी अवस्थामा हुँदा आमाले छोटो कपाल काट्न र पुरूषको जस्तो लुगा लगाउन दिनु हुँदैनथ्यो तर मलाई भने लामो कपाल पाल्न र महिलाको लुगा लगाउन मन पर्दैनथ्यो । आमाले के गर्न खोजेको हो, म कहिलै बुझ्दिनथे । विवाह गरेर २ हुर्कि सकेका बच्चाको आमा बनेर ४५ वर्षको उमेर पुग्दा मात्रै मैले मेरी आमाले के भन्न खोजेकी रहेछिन् भन्ने थाहा पाए । मैले आमाले नगर्नु भनेको काम गरेको भए म पनि तेश्रोलिङ्गी बन्छु भन्ने डर आमाआअलाई रहेछ । म भन्दा अगाडि आमाले मेरो बारे थाहा पाउनु भएको रहेछ । मेरो बारेमा बताउनु भन्दा अगाडि उहाँ स्वर्गीय हुनु भयो र मैले आफ्नो बारेमा थाहा पाउन यत्रो समय लाग्यो । मलाई पुरूषप्रति आकर्षण त पहिले पनि थिएन, बरू महिलाप्रति नै थियो र श्रीमान्संगको सम्बन्ध पनि मेरा लागि पिडादायी रहयो । तर मलाई थाहा थिएन कि म त तेश्रोलिङ्गी रहेछु भनेर । मलाई अनिता मन पर्दथ्यो, तर उनले मलाई मन पराउँथिन् यो मलाई थाहै हुन सकेन ।

के ती समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गीहरूले पनि आफ्नो बारेमा नराम्रो नै मान्छन् ? किन समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गीहरू यति रिसाहा हुन्छन् ?

रोशनको (समलिङ्गी पुरूष) अनुभूतिः नराम्रो लाग्छ, जव म जवान थिए, मैले सोचको जस्तो सुन्दर जिन्दगी समाप्त भएजस्तो लाग्थ्यो । म कसरी त्यस्तो घृणित, डरलाग्दो, कुकृत्य हुनसक्छु ? मानिसहरूले भन्ने गरेझै छक्का, हिजडा, अप्राकृतिक, मानसिक रोगी, विकृति, म कहाँ त्यस्तो हुँ र ? जुन समयमा म हुर्किरहेको थिए, (त्यस बेला समलिङ्गीहरूका लागि कुनै नील हिरा समाज थिएन) मैले अहिले आएर बुझेको कुरा चाहि म मा भएको अरू पुरूष प्रतिको आर्कषणको भावना स्वयम्सिद्द प्राकृतिक हो तर यस संसारलाई बुझ्दा समलिङ्गी ब्यवहारलाई अमान्य ठान्ने र समलैङ्गीक जीवन मैले बाँच्न नपाउने रहेछु ।

म २५ वर्षको उमेर पुग्दा नील हिरा समाज स्थापना भएको रहेछ र थुप्रै समलिङ्गीहरूले आफ्नो यौनिक झुकावलाई स्वीकार गर्न थाले र धेरै तेश्रो लिङ्गीहरूले पनि आफ्नो लैंगिक पहिचान स्वीकार गरी परिवार र समाजमा खुल्न थाले ।

धेरै समलिङ्गी तथा तेश्रोलिङ्गीहरूमा आफूमा रहेको आत्माग्लानि र हीन भावनाहरू रीस र क्रोधको भावनामा परिणत हुने गरेको पाइन्छ । परिवार र समाजको अस्वीकृति, वहिष्कार, सबै अधिकारबाट वञ्चित हुनु परेका र समाजले निन्दा गरेकोमा उनी धेरै रिसाएका हुन सक्छन् । आफ्नो जवानी गुमाउनु परेकोमा रिसाएका हुनसक्छन् । तर अव भने पहिलाकै स्थिति रहेन, धेरै समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गीहरू सम्मान पाउन थालेकाले अरूजस्तै सभ्य, सहनशील र मिलनसार पाउन सकिन्छ ।

समलैङ्गिकताः अव्यक्त पहिचान

किन समलिङ्गीहरूले आफ्नो बारेमा कसै न कसैलाई बताउनै पर्छ भनेर सोच्छन् ? किन उनीहरूले यथार्थलाई आफूमा नै सीमित राख्न सक्दैनन् ?

थुप्रै समलिङ्गीहरूले आफ्नो यौनिक झुकावका कुरा आफैमा सीमित र गोप्य राख्छन् । त्यस्तै तेश्रो लिङ्गीहरूले पनि आफ्नो पहिचान सकेसम्म लुकाउन खोज्छन् जुन निकै मुस्किलको काम हो । र यसको लागि समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गीहरूले ठूलो मूल्य चुकाउनु पर्ने हुन्छ । सर्सर्ति हेर्दा उल्लेख्य संख्यामा समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गीहरूले आत्महत्या गर्छन् या मादक पदार्थको कुलतमा पर्छन् किनकि संधै आफ्नो वास्तविकता लुकाएर बांच्न निकै कठिन बन्दै जान्छ । तर धेरै समलिङ्गीहरूले भने आफ्नो वास्तविकतालाई लुकाएर, समाजलाई विपरितलिङ्गी जस्तै देखाएर विवाह समेत गरी दोहोरो जीवन विताउने बानी पारिसकेका हुन्छन् । तर, ती समलिङ्गीहरू जसले आफ्ना साथी, परिवारजन र समकक्षी साथीहरूलाई आफ्नो यौनिकताबारे बताउने निश्चय गरिसकेका हुन्छन्, त्यसको पछाडि थुप्रै कारणहरू हुन सक्छन् । उनीहरू आफै भएर बाँच्न चाहन्छन् किनकी जसले उनीहरूलाई माया र विश्वास गर्छन्, उनीहरूप्रति इमान्दार हुन चाहान्छन् । वास्तवमा जो ब्यक्ति आफू भएर बाँच्न सक्दैन उसले "आफ्नो यथार्थलाई गोप्य राख्न सक्नु पऱ्यो ।" त्यो झुट लुकाउन उसले हजारौं झुट बोल्नु पर्ने हुन्छ । आफ्नो यथार्थलाई लुकाउन साधारणभन्दा साधारण प्रश्नको उत्तर पनि इमान्दारीपूर्वक दिन सकिने स्थिति हुँदैन । अनि तपाईले बोलेको प्रत्येक शब्दलाई राम्ररी अनुगमन गर्नु पर्ने हुन्छ, जोखेर बोल्नु पर्ने हुन्छ ।

उदाहरणको लागि साधारणतया एक दिनमा तपाईले आफ्नो ब्यक्तिगत जीवनबारे कति पटक कुरा गर्नु पर्ने हुँदोरहेछ, त्यसलाई नोट गर्नुहोस् । चाहे त्यो लुगा किन्न जाँदा वा टेलिफोनमा कुरा गर्दा वा अन्य केही । एकछिनलाई सोच्नुहोस् त यदि तपाईले यथार्थलाई लुकाउनु पर्ने भएमा के के भन्नुपर्ने हुन्छ ? के तपाई "हामीलाई मतलव छैन" भनेर चुप लाग्नु हुन्छ ? या "म पुरूष हुँ र

मेरो श्रीमान पनि पुरूष नै छन् ।" भन्नु हुन्छ या हाम्रा धेरै समलिङ्गी साथीहरूले भने झै "यी त मिल्ने साथी मात्र हुन्, उनी चाहिं मेरी श्रीमति हुन्" भन्नु हुन्छ ।

विपरितलिङ्गीहरूले आफूलाई चिनाइराख्नु पर्दैन । तर किन समलिङ्गीहरूले पर्छ ?

विपरितलिङ्गी मानिसहरूले कहिल्यै पनि गुप्त रहेर बाहिर आउनु आवश्यक नै पर्दैन किनकि उनीहरूले यथार्थ (आफ्नो यौनिक झुकाव) लुकाउनु पर्दैन । हुर्कंदै गर्दा विपरितलिङ्गी केटाकेटीले मोजमज्जा गर्ने, फिल्म र हिरो हिरोइनको बारेमा कुराकानी गर्दै रमाउँछन् । जव सहि उमेर पुग्छ, विपरितलिङ्गी युवाहरूले आफ्नो विपरितलिङ्गी साथीलाई बाबुआमा, साथीभाइ समक्ष चिनाउँछन् र हातमा हात समाई डेटिङ्ग जाने गर्छन् । कार्यालय समयमा पनि आफ्नो श्रीमान् श्रीमती, गर्लफ्रेण्ड अथवा ब्वाईफ्रेण्डको बारेमा विना कुनै रोकतोक खुलेर कुरा गर्छन् । आफ्नो काम गर्ने टेवलमा जीवन साथीको फोटो राख्दा सम्म पनि कसैले प्रश्न गर्दैन । उनीहरूले कोही मानिसलाई आफ्नो यौनिक झुकावको बारेमा केही भनेर सुक्ष्मरूप बताइ रहनु पर्ने हुँदैन किनकि उसको हाउभाउ र बोलीचालीको तरिकाले नै सबैले उ विपरितलिङ्गी हो भनेर चिनाइसकेको हुन्छ ।

तर यसको ठिक विपरित समलिङ्गी मानिसहरूले आफ्ना विचार, इच्छा आकांक्षा लुकाउँदै आएको हुन्छ । कहिले युवा वा वयस्क अवस्थाको सुरूसम्म यथार्थ लुकाएका हुन्छन् भने कहिले बाध्यताबस विपरितलिङ्गी सँगै डेटिङ्ग जाने वा विवाह गर्ने गर्छन् । यतिको लामो समयसम्म तथ्य लुकाएर बसेका समलिङ्गीहरूको जुन दिन आफ्नो वास्तविक यौनिक झुकाव सार्वजनिक हुन्छ त्यतिबेला साथीभाइ र सम्पूर्ण शुभचिन्तकहरूलाई झट्का पर्छ ।

त्यसैले म त्यस दिनको प्रतिक्षामा छु जुन दिन कुनै बालबालिकाले आफ्ना भावनाहरू लुकाउन नपरोस् र समलिङ्गी युवाले बन्द ढोका भित्र लुकाई राखेको यथार्थतालाई कहिल्यै बाहिर ल्याउनु नपरोस् या लुकाउनु पर्ने आवश्यकता नै नपरोस् ।

बन्द ढोका बाट बाहिर आउँदा (वास्तविकता लुकाउनु परेको स्थितिबाट सबैका सामु वास्तविकता खुलाउने काम) स्वासै त्यस्तो के हुन्छ ?

गोरखाको एउटा गाउँमा बस्ने सुनिल राष्ट्रिय टेलिभिजन मार्फत् एक कार्यक्रममा आफ्नो परिवार, साथीभाइ र समकक्षीहरूलाई मनभित्र कुन्ठ्याइ राखेको तथ्यलाई प्रकट गर्दा उनले अविश्वसनीय आनन्द र स्फुर्तिको अनुभब गरेको बताए । "पूर्नजन्म भएझैं लाग्यो" उनले भने । "मेरो काँधबाट बोझ हटेझैं लाग्यो । पहिलो पटक ममा जीवन रहेको अनुभव गरें । त्यसबेला पहिलो पटक म उभिएँ र भनें "यो म नै हुँ र म जे छु त्यसमा गौरव गर्दछु ।" त्यो मानिस जसलाई आफू समलिङ्गी भएको मा अप्ठ्यारो लाग्थयो, टेलिभिजन अगाडि यी कुरा भन्न गाह्रो थियो र यो सबै भन्न मलाई २८ वर्ष लाग्यो । तर म आफैको लागि यो कुरा भन्न एकदमै महत्वपूर्ण थियो र त्यसले युवा वर्गलाई एउटा

मार्गदर्शन दिएको छ । डर र त्रासले मैले कति धेरै समय ब्यर्थमा गुमाएको रहेंछु भन्ने उदाहरण दिएको छ । मलाई एउटै मात्र आत्माग्लानी के छ भने यो काम मैले पहिले नै किन गरिन । अवश्य पनि यसले मेरा आफन्तलाई दुःख पुगेका हुनसक्छ सुरू सुरूमा । तर वास्तविकतालाई लुकाएर म मेरा आफन्तहरूलाई लामो समय सम्म अंध्यारोमा राख्न पनि चाह्न्न थिएँ ।

सबैं समलिङ्गी मानिसहरूको त म कुरा गर्न सक्दिन तर मैले कुरा गरेका लगभग सयौंको संख्यामा रहेका समलिङ्गीहरूले बन्द ढोकाबाट बाहिर आउँदाको अनुभव सकारात्मक रहेको बताए । यस्ता बर्गमा पर्ने मानिसहरू जागिरबाट निकालिएका, घर परिवार र छोराछोरी समेतले बहिष्कार गरेका लिङ्गीहरू पनि पर्दछन्, ती कुनै पनि मानिसहरूले यथार्थ सार्वजनिक गरेर आफूले भुल गरेको मान्दैनन् ।

समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गीप्रति बाबुआमाको प्रतिक्रिया

समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गी पारिवारिक स्थिति कस्तो हुन्छ ?

तेश्रोलिङ्गी भक्ति र समलिङ्गी महिला दुर्गाको साथै तिनीहरूको एउटा सानो बच्चा सहितको एक परिवार छ । त्यस्तै दुई लिङ्गी पुरूष प्रदिप र प्रणय, जसले संगै बस्न थालेको भर्खरैमात्र १० औं वार्षिक उत्सव मनाए, उनीहरू पनि परिवारिक हुन् । यिनीहरूको परिवार अन्य परिवार जस्तो नहोला तर यिनीहरूको परिवारमा अन्य परिवारको जस्तै माया, स्नेह र समझदारी रहेको छ । एक अर्काको सुख, दुःखमा यिनीहरू सधैं तप्पर छन् ।

के समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गीको अधिकारमा काम गर्ने समुहले अन्य विपरितलिङ्गी परिवारको नाश गर्न खोजेको हो ?

मानिसहरूले आफ्नो रूढीवादी विचार लिएर जे सोचे पनि यो कदापी होइन कि समलिङ्गी र तेश्रो लिङ्गीहरूले अन्य परिवार नाश गर्न खोजेको कुरा, किनभने यो परिवार र अन्य परिवार उस्तै हो । दुवैमा एउटै पारिवारिक मुल्यहरू रहेका हुन्छन् । यस्तो रहँदा रहँदै हामीहरू समाजको एउटा अंग भएर अर्को अंगलाई विगार्न र भत्काउन किन खोज्छौं ?

प्राय सबै समलिङ्गीहरू र तेश्रोलिङ्गीहरू सोच्ने गर्छन् कि आफ्नो परिवारबाट एकै नासले आफूलाई स्वीकार गरियोस् ता कि यो सत्य सबैमा पुगोस् कि हामीमा पनि अरू मानिसमा जस्तै भावनाहरू छन्, एक अर्कालाई मन पर्ने संग जीवन विताउन चाहान्छौं । अनि समाजमा समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गीले पनि बराबर हकका साथ बाँच्न पाउनुपर्छ । यो कुरा बुझेर यसको पक्षमा देशको कानुन बनेर समलिङ्गी र तेश्रोलिङ्गी परिवारले पनि त्यही सुरक्षा पाउनुपर्छ जुन अन्य परिवारले पाइरहेका छन् ।

बाबुआमाले आफ्नो समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गि सन्तान माथि कस्तो प्रतिकृया देखाउँछन् ?

बाबुआमाले कस्तो प्रतिकृया देखाउँछन् भन्ने कुरा ती बाबुआमाहरू को हुन् भन्ने कुराले जनाउँछ । जस्तैः उनीहरूको पृष्ठभूमि, उनीहरू हुर्किएको वातावरण, जात, धर्म आदि । जति नै खुल्ला दिमागको भएता पनि आफ्नो छोरा या छोरी समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गी भएको थाहा पाएमा दुःख त अवश्य लाग्छ नै । धेरैले धेरै किसिमको प्रतिक्रिया जनाउँछन् । जस्तैः रीस, आँसु, दुःख, पश्चाताप आदि । उनीहरू आशा गर्छन् कि यो समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गी हुनु जीवनको एउटा छोटो चरण मात्र हो जुन छिट्टै हट्नेछ । कतिले त्यतिका दिनसम्म आफूलाई नभनी अँध्यारोमा राखेकोमा दुःख पनि मान्छन् । कुनै कुनै धर्ममा अति विश्वास गर्नेहरू आफ्नो धर्म विरूद्ध आफ्नो छोरा या छोरी गएको भनेर त्यहाँ झगडा, मनमुटाब हुन्छ त कतिले घरवाट नै निकालिदिएको पनि छ ।

बाबुआमालाई सबैभन्दा गाह्रो यसमा हुन्छ कि यो कुरा अरू साथी, छिमेकी, नातेदारले थाहा पाएमा कति बद्नामी हुने हो भन्ने कुराको ठूलो डर हुन्छ । कसैले "तिम्रो छोरा/ छोरीको विहे भयो ?" भन्ने कुरा सोध्दा पनि उत्तर दिन गाह्रो हुने हुन्छ ।

कति बाबुआमाले स्वीकार गरेका छन् र उनीहरू भन्छन्- "मैले आफ्ना छोराछोरीहरूको कुरा गर्नुपर्दा सवैजनाको कुरा गर्नुपर्ने हुन्छ । मेरो एउटा छोराको विहे भइसक्यो, अर्को छोरा समलिङ्गी हो, इत्यादि । यदि मैले साँचो भनिन भने मलाई आफैंप्रति घृणा लाग्छ । किनकि समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गी हुनु कुनै पाप वा अप्राकृतिक चीज हैन । जो बाबुआमाहरूको सोचाइ विपरीत छ, उनीहरू समाजको नकरात्मक सोचाई प्रति विश्वास गर्दछन् र आफ्नै सन्तानलाई वहिष्कार गर्छन् । अव आमा बाबुले बुझ्नु पर्ने कुरा समलिङ्गी हुनु वा तेश्रोलिङ्गी हुनु विपरितलिङ्गी हुनु जस्तै सामान्य प्राकृतिक कुरा हो, हाम्रो बच्चाहरू प्रायजसो स्वास्थ्य, राम्रो ह्रदय भएको, माया गर्ने, संवेदनशील छन् र हामीले पनि उनीहरूलाई स्वीकार गरेन भने अरू कसले गर्छ ? हामी उनीहरूको बाबुआमा हौं । यदि हामीले उनीहरूको हक अधिकारको लागि लडेन भने अन्य कसले लड्छ त ?

के बाबु र आमामा प्रतिकृया भिन्नाभिन्नै हुनसक्छ ?

यो सम्भव छ । धेरै जसोमा छोरा समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गी भएको बाबुले मन पराउंदैनन् भने छोरी समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गी भएको आमाले मन पराउंदैनन् । आमा र बाबुको आफ्नो छोराछोरीप्रतिको अभिलाषाको कारणले पनि बेग्लाबेग्लै हुन सक्छ । उदाहरणको लागि - एउटा बाबु जसका दुई जना छोराहरू छन् (एक समलिङ्गी र अर्को विपरीतलिङ्गी) तिनीहरूलाई उनले पक्का मर्द बनाउन सिकाउँछन् । उनको अभिलाषा हुन सक्छ, दुबै मर्द र बहादुर हुन् । यसको अलावा त्यो समलिङ्गी छोरा बुबाले सोचे जस्तै मर्दको व्यवहार नगर्ने खालको हुन सक्छ जसको कारणले बाबुलाई निराश बनाउन सक्छ । तर यो नै प्रतिकृया आमाहरूको नहुन पनि सक्छ ।

आफ्नो यथार्थ कसलाई,कहिले र कसरी भन्ने ?

किन केही समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गीहरू आफ्नो जीवनको यथार्थ आफ्नो बुबा–आमालाई भन्नै पर्छ भन्ने सोच्छन् ? अनि किन केही समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गीहरूले आफ्नो जीवनको यथार्थ आफ्नो बाबु–आमालाई बताउनु हुँदैन भन्ने सोच्छन् ?

मानिसहरूले आफ्ना बाबु–आमालाई आफू समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गी भएको बताउन पनि सक्छन् वा नबताउन पनि र यसो गर्नुको पछाडि थुप्रै कारणहरू हुनसक्छन् । तर बाबु–आमालाई यथार्थ बताउने वा नबताउने निर्णय साथीभाइ र समकक्षीहरूलाई बताउँदाको अवस्थामा भन्दा सदैव बढी जटिल र भावनात्मकरूपले गम्भिर हुन्छ ।

बानेश्वरमा बस्ने मनिषाले जो पेशागत रूपमा दक्ष तालिमकर्ता छिन् । आफू ३१ वर्ष पुग्न लाग्दा मात्र बाबु–आमालाई तेश्रोलिङ्गी भएको बताइन् । लगभग २० वर्षसम्म यस कुरालाई लुकाएर घरमा बस्दा मर्द जस्तो बन्ने प्रयास गर्ने तर नील हिरा समाजमा आउँदा आफ्नो पहिचान अनुसारको महिला पहिरन र स्वाभाविक हाउभाउमा बस्ने गर्थिन् । मनिषा "सुरूमा मलाई हेला गर्ने हो कि भन्ने डर थियो । मलाई घरबाट निकाली दिन्छन् कि भन्ने पनि लाग्थ्यो । अनि मलाई कलेजबाट झिकिदिन्छन् कि भन्ने डर पनि भयो । तर सबै भन्दा ठुलो डर बा–आमालाई चित्त दुख्छ कि, किन मेरा कारण वहाँहरूको मन दुखाउने भन्ने पनि लाग्दथ्यो । तर यस्तो होइन रहेछ । आज वहाँहरू मेरो वास्तविकता र मेरो मेरो उपलब्धि देखेर धेरै खुशी हुनुहुन्छ । मलाई वहाँहरूसँग केहि कुरा लुकाउन पर्दैन । तर केटा साथी भएको र लुकेर विवाह गरेको कुरा चाहिं भन्न सकेको थिइन, यसमा मेरो केटा साथी तयार थिएन । तर अव हामी तयार छौं । यो हाम्रो सम्बन्धको कुरा गर्न पनि । घरमा कुरा गर्ने मौका नै मिलेको छैन । मलाई धेरै कुरा बाबु–आमालाई बताउन मन छ तर देशको राजनीति र काठमाण्डौको फोहोरको कुरा गरेर समय बित्छ घरमा आजकाल, मौका नै मिलेको छैन । आज म खुशी छु, म आमा बाबु संग खुलेको आज ५ वर्ष भईसक्यो र मेरो आमाबाबुलाई केहि आपत्ति छैन । मलाई थाहा छ यो कुरा सहज छैन, तर वहाँहरूले राम्रो सहयोग गरिरहनु भएको छ ।

अरू मानिसहरू सरह सुबासले पनि आफ्नो आाबाबुलाई समलिङ्गी भएको बताउन चाहेनन् किनकी यो कुरा भन्नु पर्नेमा कुनै कारण देखेनन् । "म लगभग ३० वर्षको भए" उनले भने, "मेरो आफ्नो जीवनको कुनै कुरा बाबु–आमासँग छलफल भएको छैन भने समलिङ्गी भएको कुरा चाहिं किन गर्ने ? यस बाहेक उनीहरू म भन्दा धेरै टाढा बस्छन् र वर्षमा मैले १ वा २ पटक मात्र भेट्ने गर्छु । यो कुरा भनेर पनि केहि उपलब्धी हुनेवाला छैन भने किन दुःख दिने ? किन बोझ बन्ने ?" के ही साथीभाइहरूले वास्तविकता बाबु–आमालाई भन् भनेर बल गरिरहेकोमा सुवास अप्रसन्न छन् । "यो मेरो जीवन हो र यसलाई मैले आफ्नै तरीकाले जीउन सक्छु । मैले आमाबाबुलाई आफ्नो

बारेमा भन्नै पर्छ भनेर कहि कुनै कानुनमा लेखिएको छैन । यदि खुलेर आउँदा मेरो जीवन सरल र सुखमय हुन्छ भने यसको बारेमा सोच्नेछु । मेरा केही साथीहरूले सबै कुरा बताएमा आमाबाबुसँग घनिष्ट सम्बन्ध हुन्छ भन्छन् तर अहिले जे छ म त्यसमा निकै खुशी छु ।

समलिङ्गीहरूले यथार्थलाई कसरी सार्वजनिक गर्छन् ?

आफू समलिङ्गी भएको मानिसहरूलाई बताउने धेरै माध्यमहरू छन् । केही मानिसहरूले चिठी लेखेर, फोन मार्फत वा आमुने सामुने कुरा गरेर आफ्ना बाबु-आमा र साथीहरूलाई भन्ने गर्छन् । केहीले सुराक छोड्छन् ताकि कसैले प्रश्न गरोस् अनि खुलस्त आफ्नो बारेमा भन्न पाउँ । त्यसरी नै ख्याति प्राप्त ब्यक्तिले टेलिभिजनको कार्यक्रम वा आफ्नो बारेमा लेखिएको आत्मकथा वा कुनै पत्रिकालाई दिएको अन्तरवार्ता मार्फत आफ्ना यौनिक झुकावका बारेमा अरूहरूलाई जानकारी गराउँछन् । जे भए पनि सार्वजनिक हुने सोच सबैमा हुन्छ र पिडादायी पनि हुनसक्छ ।

वास्तविकता लुकाउने वा सार्वजनिक हुने भन्ने कुरा क्षणिक रहने र पछि भुल्ने भन्ने हुँदैन । ती समलिङ्गीहरू जसले सार्वजनिक भएर नै बाँच्ने अठोट गरेका हुन्छन्, उनीहरू सधै जसो सार्वजनिक हुनुपर्छ । उनीहरूले थुप्रै छड्के प्रश्नहरूको सामना गर्नुपर्ने हुन्छ । कुमारको अनुभवः उदाहरणको लागि केहि वर्ष अगाडि म एक्लै काठमाडौबाट पोखरा जाँदा बसमा म संगैको एक पण्डितले मेरो विवाह भएको नभएको सोधे । मैले भएको छैन भनें । त्यसपछि उनले मेरो केटी साथी छ कि छैन भनेर सोधे । यदि नभएको भए उनले केटी खोजिदिन्छु भनेर भने । मैले पर्दैन भनेर भनें, किनकी म एउटा समलिङ्गी पुरूष हुँ र केटीसित अस्वाभाविक जोडी हुन्छ, हामी दुवै खुशी रहन सक्दैनौं । त्यसपछि ती पण्डित जिल्ल परे र अरू केही सोधेनन्, पोखरा पुग्दासम्म बरू बेला बेलामा मलाई नियालिमात्र रहे ।

सबै समलिङ्गीहरूले आफु समलिङ्गी हुँ भनेर जो कोहीलाई बताइरहनु पर्ने हुँदैन । दुई सभासद् आफुहरू समलिङ्गी भएको कुरा आजसम्म कसैलाई बताउनु नपरेको बताउँछन् । दुवै पूर्ण रूपमा पुरूष हुन् र पुरूष नै देखिने हुँदा कसैले शंका पनि नगरेको र राजनीतिमा आफ्नो एक पहिचान बनिसकेकोले अब खुल्दा समाजले के भन्ला भनेर खुल्न चाहँदैनन् । "हामीले कसैलाई केही बताउनु उचित नहोला, थाहा पाए भने हाम्रो राजनीति नै खतम हुनसक्छ, त्यसकारण खुल्न सक्दैनौं ।

समलिङ्गी तथा तेश्रोलिङ्गीहरू कुन उमेरमा सार्वजनिक हुन्छन् ?

मैले यस्तो तेश्रोलिङ्गीलाई चिन्दछु जसले आठ वर्षको उमेर हुँदा आफ्नो बाबु-आमालाई केटा सँगै विवाह गर्न चाहेको बताएकी थिइन । यसलाई तपाईहरू सार्वजनिक हुने मान्नु हुन्छ कि हुन्न मलाई थाहा छैन तर बाबु-आमालाई चेतावनी चाँही पक्कै दिइन् उनले र मेलै त्यस्तो पुरूषलाई पनि चिनेकी छु जसले ६५ वर्ष उमेर पुग्दा पनि कसैलाई केहि बताएनन् । वास्तविकता ती समलिङ्गी वा

तेश्रोलिङ्गी जसले आफ्नो लैंङ्गिक पहिचान र यौनिक झुकावका बारेमा साथीभाइ र परिवारलाई बताउने सोच राख्दछन्, तिनीहरूले १४ देखि २५ वर्षको उमेरमा भन्ने गर्छन् ।

समलिङ्गी तथा तेश्रोलिङ्गी र नातेदार

हजुरवुबा हजुरआमाको समलिङ्गी तथा तेश्रोलिङ्गी नाति नातिनाप्रति कस्तो प्रतिक्रिया हुन्छ ?

"तपाईहरूले जे गरे पनि आफ्नो बाजे बज्यैलाई केहि कुरै नभन्नु ! उनीहरू बुढाबुढी भईसकेका हुन्छन् । त्यसैले कहिल्यै बुझ्दैनन् । उनीहरूलाई नभन्नू, उनीहरूको बाँकी जिन्दगी आरामले बाँच्न दिनू ।" "तपाई उहाँहरूको मन पर्ने नाति वा नातिनी होला, त्यसैले आफ्नो छवि किन बिगार्ने ?" थुप्रै प्रतिष्ठित घर परिवारबाट समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गीरूले आफ्नो जीवनको यथार्थको बारेमा बाजे बज्यैलाई बताउन खोज्दा विभिन्न बाधा अड्चन भोगेपछि यस्ता उपदेशहरू दिएका हुन् । आफ्ना अभिभावक सरह बाजे बज्यैले आफ्ना सन्तानहरू समलिङ्गी वा तेश्रोलिङ्गी भएको समाचार सुनेमा आचश्र्य मान्न सक्छन् । तर बाजे बज्यै चाहिं बाबु आमाको तुलनामा छिट्टै पीर मर्काबाट बाहिर आउँछन् र विश्वास पनि गरिहाल्छन् । त्यसैले साँवा भन्दा ब्याजको बढी माया भने झैं आफ्ना छोराछोरीको क्रियाकलाप भन्दा नाति नातिनाका क्रियाकलापको ध्यान जान्छ र सहानुभूति पनि तथा स्वीकार्यता पनि चाँडै हुने गर्दछ ।

सप्तरीका स्थानिय महिला समलिङ्गी समाजका सक्रिय कार्यकर्ता सरिता कि आमा सिताले सरिताको बाजे बज्यैको मनपर्ने घटना सुनाईन् । सिता र सरिता समलिङ्गी भएको र मनिष - जन्मँदा छोरी, तेश्रो लिङ्गी) संग प्रेम रहेका कुरा थाहा पाए पछि अब सरिताको बाजे बज्यैलाई सत्य बताउँछु भनी अठोट गरे पश्चात् म सासु ससुरा कहाँ गए । म वहाँहरूकहाँ गएँ र तपाईंहरूसँग केही कुरा गर्नु छ भनें । मेरो सासुले के भयो भन्नु भयो । मैले वहाँहरूलाई केही त्यस्तो भएको छैन तर हजुरहरूसँग एउटा कुरा छलफल गर्नु थियो भनें । अनि मैले तत्काल सोधे, "आमा समलिङ्गी भनेको के हो, थाहा छ ? मेरो सासुले मलाई हेर्दै भन्नु भयो, "किन थाहा नपाउनु पुरूषले-पुरूषलाई नै मन पराउनु होइन ?" अनि फेरी मैले भनें, "हो र महिलाले महिलालाई पनि मन पराउँछन् र महिलाहरू पनि यस्तो हुन्छ ।" सासुले भन्नुभयो ।

"अनि मैले समलिङ्गीको बारेमा बताउन थालें । "भयो-भयो" उनीहरूले भने । "म वहाँहरूकहाँ जानुको प्रमुख कारण हाम्रो छोरी समलिङ्गी भएर हो" मैले भनें । "हया ! यो कुरा त हामीलाई पहिले देखि नै थाहा थियो" सासु भन्नुभयो । यो सुनेर म हेरेको हेरै भएँ । मेरा दुई छोरीहरू मध्ये कसलाई चाहिं वहाँहरूले समलिङ्गी सोचेको सोधें । "सरिता" उनीहरूले जवाफ थियो ।

वास्तवमा सबै बाजेबज्यै रूढीवादी, आधुनिकता मन नपराउने, सजिलै परिवर्तनमा नरहने भन्ने हुँदैन, जुन हामी सधै सोच्ने गछौं ।

सर्वोच्च अदालतको २०६४ साल पौष ६ गतेको निर्देशनात्मक आदेश (फैसला)

यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक समुदायहरूको क्षेत्रमा कार्यरत नीलहिरा समाजका कार्यकारी निर्देशक सुनील बाबु पन्त, मितिनी नेपालका उपाध्यक्ष मीना नेपाली, क्रुस एड्स नेपालका अध्यक्ष संजिव गुरूङ्, परिचय समाज नेपालका कार्यकारी निर्देशक मनोरञ्जन कुमार वैद्य समेत चार जनाले नेपाल सरकार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय सिंहदरवार, व्यवस्थापिका संसद सिंहदरवार काठमाडौं, नेपाल सरकार कानून न्याय तथा संसदीय व्यवस्था मन्त्रालय सिंहदरवार समेतलाई बिपक्षी बनाई हामी निवेदकहरू यौनिक झुकाव तथा लैङ्गिक पहिचानमा आधारित अल्पसंख्यक व्यक्तिहरूको प्रतिनिधित्व गरेका संस्थाहरूसंग आवद्ध छौं । हामीलाई विद्यमान समाज, कानुन र राज्यको संयन्त्रले दिनु पर्ने स्थान दिएको छैन । हामी बहुमतमा आधारित राज्य तथा समाजले अपनाउँदै आएको संरचना तथा कानुनको ढाँचा तथा मान्यतासंग असहमति जाहेर गरी हाम्रा हक अधिकारका लागि पनि उत्तिकै स्थान दिनु पर्ने भनी माग राखिआएका छौं । यही कारणले बिभिन्न किसिमका शारीरिक तथा मानसिक यातना भोगेका प्रशस्त उदाहरणहरू हामीसंग छन् । हामी चार जना निवेदकहरूले कम्तीमा ६० हजार व्यक्तिको प्रतिनिधित्व गरेका छौं । यौनिक झुकाव तथा लैङ्गिक पहिचान अन्तर्गतका अल्पसंख्यकमा महिला समलिङ्गी, पुरूष समलिङ्गी तथा तेस्रो लिङ्गी लगायतका व्यक्तिहरू पर्दछन् । यी व्यक्तिहरू आफूले आफैलाई तेस्रो प्रकृतिका व्यक्ति भनेर चिनाउने गर्दछन् । अन्तर्राष्ट्रिय चलन चल्तीको भाषा अनुसार तेस्रो लिङ्गी र समलिङ्गी भनेर चिनिने पनि गरिन्छ । हामी यसमा पाँच वर्गमा विभाजित भएका छौं । जसलाई महिला समलिङ्गी, पुरूष समलिङ्गी, द्विलिङ्गी, तेस्रो लिङ्गी र अन्तर लिङ्गी भनेर चिनिन्छ । यस्ता पहिचानहरू कपोल कल्पित नभइकन वैज्ञानिक ढंगले प्रमाणित तथ्यहरू हुन् । यस्ता प्रकृतिका मानिसहरूको जन्म र अस्तित्वका वारेमा विश्व स्वास्थ्य संगठनको एक प्रतिवेदनमा समेत उल्लेख छ । उक्त प्रतिवेदनमा यस किसिमका मानिसहरूको प्रकृतिलाई पुष्टि गर्दै यो कुनै रोग नभईकन सामान्य प्रकृति नै हो भनिएको छ । उल्लिखित सबै खालका व्यक्तिहरूको जन्म प्राकृतिक रूपमा भएपनि यसलाई अप्राकृतिक नाम दिएर वर्तमान समाजले हाम्रो अस्तित्व माथि जबरजस्ती शंका गर्दछ । हामी घर परिवार तथा

समाजबाटै बहिष्कृत भएका छौं । हाम्रा लागि राज्यले समेत कुनै व्यवस्था गरेको छैन । सामाजिक बहिस्कारको यो चरम घडीमा हामी कम्तीमा कानुनबाट सुरक्षित हुनु पर्नेमा कानुन पनि यस विषयमा गम्भीर भएको देखिंदैन । हाम्रो समस्याका लागि भनेर कुनै कानुन राज्यले बनाउन पहल पनि गरेको छैन । यस विषयमा राज्यले पर्याप्त कानुनको निर्माण गरी सबै खाले नागरिकलाई समानताको हैसियत प्रदान गर्नु पर्दछ । नेपालको संवैधानिक व्यवस्था र तिनले प्रदान गरेका अधिकारहरूमा सबै नेपालीको समान हैसियत रहने कुरामा कुनै शंका छैन । संविधान तथा कानुन, अन्तर्राष्ट्रिय कानुन, प्रत्येक मानिसको बाँच्न पाउने अधिकारको सम्बन्धमा सम्मानित सर्वोच्च अदालत तथा मानवअधिकार सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघले स्थापित गरेका नजीर, सिद्धान्त र मान्यता समेतका आधारमा हामी यौनिक झुकाव तथा लैङ्गिक पहिचानका अल्पसंख्यक व्यक्तिहरूको कानुनी तथा नीतिगत संरक्षण गरी निजहरूलाई संविधान तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार कानुन प्रदत्त हक तथा अधिकारहरू उपभोग गर्न नपाई उपेक्षित र तल्लो श्रेणीको व्यक्ति जस्तो भएर बस्नु पर्ने बाध्यताबाट मुक्त गरी कानुनी हक अधिकारको संरक्षण तथा प्राप्तिका लागि अविलम्ब व्यवस्था गरी दिनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा परमादेश लगायत जो चाहिने आज्ञा आदेश वा पूर्जी जारी गरी पाउँ । साथै नागरिकता प्रदान गर्न र अन्य भेदभावजन्य कानुनको खारेज गरी समानतामा आधारित कानुनको निर्माण गर्न र यसरी भेदभाव तथा हिंसा पीडित व्यक्तिहरूको हक अधिकारको संरक्षणका लागि तत्काल सम्बन्धित व्यक्तिहरूको समेत उचित सहभागितामा आवश्यक अन्य कानुन तर्जुमा गरी समानुपातिक तथा आवश्यक संरक्षणको समेत व्यवस्था गर्न कानुनी तथा अन्य संस्थागत संरचना बनाई यथाशक्य छिटो मौलिक मानव अधिकारको संरक्षण गर्नु र राज्यका कुनै पनि अंगले भेदभाव तथा हिंसामा संलग्न नहुनु र भएमा विशेष क्षतिपूर्तिको व्यवस्था समेत गरिदिनु भन्ने समेतको आदेश जारी गरी पाउँ । कानुन नबनुन्जेलसम्मका तदर्थ व्यवस्था समेतको लागि सम्मानित सर्वोच्च अदालतमा उत्प्रेषण, परमादेश, प्रतिषेध लगायत जो चाहिने आज्ञा आदेश वा पुर्जी जारी गरी पाउँ भन्ने रिट निवेदन ।

सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट पहिचान गरी निर्णय गरिएका विषय बस्तुहरू

(क) **लैङ्गिक पहिचान** (Gender Identity) **एवम् यौनिक अभिमुखीकरण** (Sexual Orientation) **का आधारमा अल्पसंख्यकको रुपमा रहेका समलिङ्गी वा तेस्रो लिङ्गीको अधिकारको विषयमा परेको रिट निवेदन सार्वजनिक सरोकारको विषय भित्र पर्छ कि पर्दैन ?**

प्रस्तुत निवेदन नीलहिरा समाजको तर्फबाट उक्त संस्थाका कार्यकारी निर्देशकसमेतबाट पर्न आएको देखिन्छ । सार्वजनिक सरोकारको बिवादमा समावेश भएको संवैधानिक तथा कानूनी

प्रश्न निरोपण गर्न जो सुकैले निवेदन गर्न पाउने बर्तमान संविधानको धारा १०७ (२) अनुसार ब्यबस्था भएकोले LGBTI को हकहित संरक्षण गर्न स्थापित संस्थाहरूको प्रस्तुत रिट निवेदन दिने हकदैया पुग्ने देखिन्छ ।

(ख) समलिङ्गी वा तेस्रो लिङ्गी व्यक्तिहरुको पहिचानको आधार के हो ? यो व्यक्तिको मनोवृत्तिका कारण हुन्छ वा प्राकृतिक रुपमा नै यस्तो विशेषता कायम भएको हो ?

व्यक्तिको यौन अंग अनुसार देखा पर्ने भिन्नतालाई लिङ्ग (Sex) र लिङ्गको आधारमा समाजलै निर्धारण गरेको सामाजिक भूमिकालाई लैङ्गिकता (Gender) भनी परिभाषित गर्ने गरिएको छ । लैङ्गिक पहिचानको दृष्टिकोणबाट मूलधार (Mainstream) को रूपमा रहेका महिला र पुरुष भन्दा अलग तेस्रो लिङ्गी (Third Gender) पहिचान भएका व्यक्तिहरू समेत समाजमा अल्पसंख्यक रूपमा रहेका हुन्छन् । LGBTI व्यक्तिहरू प्राकृतिक रूप (Natural process) बाट विकास भएका हुन् ।

(ग) समलिङ्गी यौनिक झुकाव भएका एवम् तेस्रो लिङ्गी लैङ्गीय पहिचान भएका नागरिक प्रति राज्यले भेदभावपूर्ण व्यवहार गरेको छ छैन ?

मानवअधिकारप्रति समर्पित आजको लोककल्याणकारी राज्यले प्रत्येक नागरिकको बाँच्न पाउने अधिकार (Right to Life) को रक्षा गर्नु पर्छ भन्ने मान्यता राख्ने हो भने त्यस्तो पुरानो धारणाको कुनै मूल्य रहँदैन । भारत, अमेरिका, ब्राजिल, मेक्सिको, बेलायत, स्पेन, बेल्जियम, निदरल्याण्ड, कोलम्बिया आदि राष्ट्रहरूमा तेश्रो लिङ्गी (Third Gender) को पहिचान र समलिङ्गी बिवाह (Same Sex Marriage) लाई legalize / destigmatize गर्ने माग भई यस सम्वन्धमा आवाज उठिरहेका छन् । हाम्रो छिमेकी मुलुक भारतको अभ्यास हेर्ने हो भने त्यहाँ पनि हजारौं संख्यामा हिजरा (Hijras) र कोथीहरू (Kothis) रहेको भन्ने देखिन्छ । समलिङ्गी वा तेस्रो लिङ्गी हुनु आफैमा कुनै रोग होइन । हामी कहाँ समलिङ्गी बिवाहलाई अप्राकृतिक मैथुन मानी अपराधीकरण (Criminalization) गरिएको छ । तर आजको विश्वमा प्रत्येक व्यक्तिका आ–आ फ्ना रोजाई (Choice) र यौनिक प्राथमिकताहरू (Sexual Preferences) अप्राकृतिक मैथुन नहुन सक्छन् । तसर्थ हामीले पनि अप्राकृतिक मैथुनको परिभाषामा संशोधन गरी समलिङ्गी बिवाहलाई decriminalize / destigmatize गर्ने तर्फ पनि सोच्ने बेला आएको छ ।

जन्मदा एउटा लिङ्गीमा जन्मेको भए पनि जैविक (Biological) र प्राकृतिक (Natural) प्रकृया अनुसार जन्मदा भन्दा अर्को लिङ्गीमा विकास भई जन्मदाको भन्दा फरक लिङ्गीमा लैङ्गिक स्वरूप परिवर्तन हुन सक्छन् । यस्तो परिवर्तन हुँदैमा तिनीहरू मानव जाति वा नागरिक नै नहुने

होइनन् । परम्परागत समाजमा लिङ्गका आधारमा महिला र पुरूष दुई लिङ्गले मात्र मान्यता पाइ आएको भन्नेमा बिवाद भएन । मानव (human being) र Sex तथा Gender फरक फरक कुरा हुन् । संविधानको भाग ३ मा भएका मौलिक हकहरू राज्यका बिरूद्ध नागरिकहरूलाई प्राप्त हुने कार्यान्वयनयोग्य मौलिक मानवअधिकारहरू (Enforceable Fundamental Human Rights) हुन् । यही कारणले गर्दा भाग ३ का मौलिक हकहरू Human Being भएको कारण तेस्रो लिङ्गीलाई पनि समान रूपले प्राप्त हुने हक हो । महिला पुरुष जस्तै तेश्रो लिङ्गी वा समलिङ्गी पनि मानिस नै हुन् । महिला र पुरुष बाहेकका तेश्रो लिङ्गी वा समलिङ्गी सबै मानव हुनुका साथसाथै यो देशको नागरिकहरू पनि हुन् ।

(घ) **रिट निवेदकहरुको माग बमोजिम आदेश जारी गर्नु पर्ने हो होइन ?**

कानुनको अगाडि व्यक्तिको रूपमा मान्यता प्राप्त भएपछि अरू कुनै कारणले व्यक्तिका मौलिक मानव अधिकार उपभोगमा संकुचन हुन सक्दैन । स्वतन्त्र सहमतिबाट विवाह गर्ने, परिवार आरम्भ गर्ने, गोपनियतामा हस्तक्षेप नगरिने, जाति, वर्ण, भाषा, धर्म, राजनीतिक वा अन्य विचार, राष्ट्रिय वा सामाजिक उत्पति, जन्म वा अन्य हैसियतका आधारमा कुनै प्रकारको भेदभाव नगरिने भनी प्रत्याभूत गरेका अधिकारको समानरूपमा उपभोग गर्न पाउने हक LGBTI हरू लाई पनि स्वभाविक रूपमा प्राप्त छ । प्रत्येक नेपाली नागरिक एवं व्यक्तिहरूलाई नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को भाग ३ को धारा १२ देखि धारा ३२ सम्मको सबै मौलिक हकहरू प्रदान भएको छ । निवेदकहरू अल्पसंख्यक भएपनि नेपाली नागरिक भएको कारण आफ्नै पहिचानमा ती हकहरू उपभोग गर्न पाउने उनीहरूको मौलिक अधिकार हो । संविधानमा महिला र पुरूष दुई लिङ्ग मात्र उल्लेख हुँदैमा संविधानका मौलिक हकहरू वा अन्य कानूनी हकहरू वा नेपालले हस्ताक्षर गरेको मानवअधिकार सम्बन्धी विभिन्न महासन्धि वा मानवअधिकारहरू महिला र पुरूषले मात्र उपभोग गर्न पाउँछन् भन्ने अर्थ गर्न मिल्दैन । महिला र पुरूष वाहेकका तेश्रो प्रकारको लैङ्गिक पहिचान र यौनिक अभिमुखीकरण भएको व्यक्ति पनि नेपाली नागरिक एवम् प्राकृतिक व्यक्ति भएको कारण उनीहरूले पनि आफ्नै पहिचानमा संविधान, कानुन र मानवअधिकार सम्बन्धी सन्धि महासन्धिहरूले दिएका सम्पूर्ण हकहरू उपभोग गर्न पाउनुपर्छ । त्यस्तो हकको उपभोग गर्न पाउने वातावरण श्रृजना गर्ने र सो अनुसारको कानुनी व्यवस्था गर्ने दायित्व राज्यको हो । फरक लैङ्गिक पहिचान र यौनिक झुकाव भएको कारण ती हकहरू उपभोग गर्न नपाउने वा महिला वा पुरूष भएमात्र ती हकहरू उपभोग गर्न पाउने भन्ने अर्थ गर्न मिल्दैन ।

समानता सम्बन्धी उल्लेखित संवैधानिक प्रावधानले सबै नागरिक कानुनको दृष्टिमा समान हुने र समान संरक्षण पाउने, कानुनको प्रयोगमा भेदभाव नगरिने तथा राज्यले कुनै आधारमा

पनि भेदभाव नगर्ने तथा सामाजिक सुरक्षामा समेत भेदभाव नगरिने प्रत्याभूति गरिएको छ । कुनै पनि व्यक्तिको लैङ्गिक पहिचान उसको जैविक लिङ्गका आधारमा मात्र नभई उसको स्वभाव, चरित्र र अवधारणाले समेत निर्धारण गर्ने गर्दछ भन्ने मान्यता अव स्थापित भैसकेको छ । सामान्यतया प्राकृतिक र जैविक आधारमा जन्ममा पुरुष वा महिला जे भए पनि शारीरिक विकासक्रम संगैं उनीहरूको स्वभाव उनीहरूको पहिचान अनुरूप नै या त Masculine or Faminine प्रकारको हुँदै जान्छ । तर सबै मानिसहरूलाई एउटै सिद्धान्तबाट हेर्न सकिदैन । केही व्यक्तिहरूमा भने जन्मदाको लिङ्ग विपरीतको स्वभाव, आचरण एवं व्यवहार हुन जान्छ । जुन प्राकृतिक रूपमा नै हुने गर्दछ । तर यस्तो परिवर्तित लैङ्गिक पहिचानको आधारमा उनीहरूले पेशा व्यवसाय लगायत वैवाहिक सम्बन्ध समेत कायम गर्न सक्ने अवस्था हाम्रो वर्तमान कानूनमा रहे भएको देखिंदैन । आफ्नै पहिचान कायम राखी मौलिक हक र स्वतन्त्रताको उपभोग गर्न नपाउने कानुनलाई भेदभावकारी कानून मान्नु पर्छ । यसर्थ सरकारले यस सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन गरी फरक लैङ्गिक पहिचान र यौनिक झुकाव भएका व्यक्तिहरूले समेत अरू सरह नै विना भेदभाव आफ्नो अधिकार उपभोग गर्न पाउने गरी उपयुक्त कानून बनाउनु वा भैरहेको कानून संशोधन गरी आवश्यक प्रबन्ध गर्नु भनी नेपाल सरकारको नाउँमा निर्देशनात्मक आदेश जारी हुन्छ ।

त्यसैगरी हाम्रो संविधानको भाग ३ को मौलिक हक तथा भाग ४ को राज्यको निर्देशक सिद्धान्त र नीतिमा महिला, बालबालिका, बृद्ध, अपाङ्ग, आदिवासी, दलित आदि जस्ता उत्पीडित, उपेक्षित वर्गको उत्थानका लागि राज्यले कानुनद्वारा विशेष व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ । सो व्यवस्थामा लिङ्ग नभनी पुरुष र महिला भनी उल्लेख भएको हुँदा यस विषयमा हामी सबैको ध्यान आकर्षित हुनु जरूरी छ । संविधानमा महिला र पुरुष भन्ने उल्लेख नभई लिङ्ग भन्ने शव्द मात्र उल्लेख भएमा यसले महिला पुरुष लगायत तेस्रो लिङ्गीलाई समेत समेट्न सक्ने देखिन्छ । लिङ्ग भन्नाले महिला, पुरुष वाहेक तेश्रो लिङ्गीलाई समेत समेट्ने भएकोले संविधान सभाद्वारा अब बन्ने नयाँ संविधानमा व्यक्तिलाई हक प्रदान गर्दा दक्षिण अर्फिकाको संविधानको Bill of Right को जस्तो महिला र पुरुषको अतिरिक्त Gender Indentity / Sexual Orientation का आधारमा समेत भेदभाव गर्न नपाउने खालको स्पष्ट व्यवस्था नै गरिनु पर्ने देखी यो न्यायिक टिप्पणी समेत गरिएको छ ।

महिला समलिङ्गी (Lesbian), पुरुष समलिङ्गी (Gay) र द्विलिङ्गी (Bi-sexual) व्यक्तिहरूलाई उनीहरूको यौनिक झुकाव (Sexual Orientation) का आधारमा राज्य र समाजले कानुनी एवम् सामाजिक मान्यता प्रदान गरी अरू विपरीत लिङ्गीले पाए सरह स्वतन्त्रतापूर्वक जीवनयापन गर्न पाउने कानुनी व्यवस्था गरी त्यस्ता व्यक्तिहरूको मौलिक मानव अधिकारको संरक्षण गरिनु पर्दछ भन्ने निवेदकहरूको अर्को माग रहेको छ । बस्तुतः यो माग समलिङ्गी विवाह वा उनीहरूको co-

habitation लाई मान्यता दिनु पर्ने विषयमा केन्द्रित रहेको छ । समलिङ्गी विवाहका सम्वन्धमा हेर्दा एउटा सावालक व्यक्तिले अर्को सावालक व्यक्तिसँग राजीखुशी मञ्जूरीले आफ्नो चाहना अनुरूप वैवाहिक सम्वन्ध राख्न पाउनु उसको नैसर्गिक हक र अधिकार हो । समलिङ्गी विवाहलाई सम्बन्धित व्यक्तिहरूको हक अधिकार र सामाजिक पारिवारिक दृष्टि सबै पक्षबाट हेरिनु पर्दछ । अन्य राष्ट्रको यस सम्बन्धी प्रचलन एवं कानूनी व्यवस्था समेत हेरी महिला तथा पुरूष समलिङ्गी बिवाह (Gay and Lesbian Marriage) को सम्बन्धमा अध्ययन गरी निष्कर्षमा पुग्न उचित हुने देखिन्छ । कतिपय राष्ट्रहरूले यसलाई मान्यता समेत प्रदान गरेका छन् भने कतिपय राष्ट्रमा मान्यता दिई नसकेको पनि देखिन्छ । तसर्थ मानवअधिकार सम्वन्धी दस्तावेजहरू, विश्वमा विकास भएका यस सम्बन्धी नवीन मान्यताहरू, समलिङ्गी विवाहलाई मान्यता प्रदान गर्ने देशहरूको अनुभव र त्यसले समाजमा पार्ने प्रभावका बारेमा बृहत् अध्ययन र विश्लेषण गरिनु आवश्यक रहेको छ । यस सम्बन्धी समग्र विषयमा अध्ययन गर्न नेपाल सरकारले स्वास्थ्य मन्त्रालयले तोकेको एक जना विशेषज्ञ डाक्टरको अध्यक्षतामा निवेदकहरूको प्रतिनिधीत्व गर्ने गरी अधिवक्ता हरी फुयाल समेतको सात सदस्यीय एक समिति गठन गर्नु । उक्त समितिले निवेदकले उठाएको मागहरू मध्ये समान लिङ्गका व्यक्तिहरू बीचको बिवाह (Same Sex Marriage) र समग्र LGBTI हरूको वैवाहिक अवस्थाका सम्बन्धमा सम्भव भए अन्य राष्ट्रका कानुनी व्यवस्था समेत अध्ययन गरी उक्त समितिले दिएको राय सुझावको आधारमा नेपाल सरकारले आवश्यक निर्णय गरी कानुनी व्यवस्था गर्नु ।

यौनिकता तथा लैङ्गिकताबारे तालिका

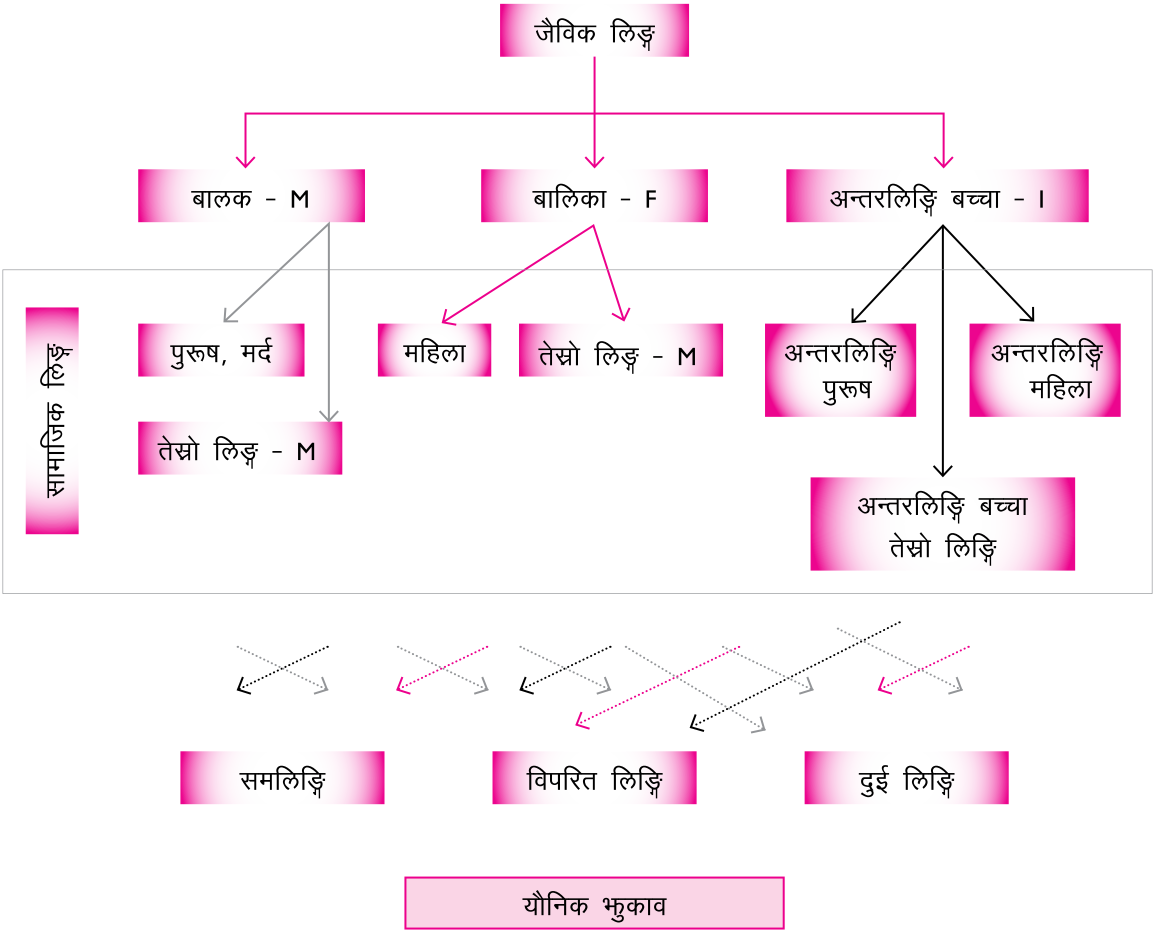

नील हिरा समाज

RDIF

अधिकार,
लोकतन्त्र तथा
समावेशीकरण
कोष

बेलायती, स्वीस, अष्ट्रेलियन र डेनिस सहायता नियोगहरुको संयुक्त पहल